

Оксана Вівчар,

доктор економічних наук, професор кафедри безпеки, правоохоронної діяльності та фінансових розслідувань юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету, академік Академії економічних наук України
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-9246-2226>

Володимир Гевко,

кандидат економічних наук, доцент, народний депутат України
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-2716-8113>

КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕХАНІЗМИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР: ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД

Досліджено теоретико-прикладні аспекти фінансової безпеки системи підприємницьких структур на основі інформаційно-аналітичного підходу в сучасних постконфліктних умовах; виявлено специфіку інформаційно-аналітичної підсистеми фінансової безпеки підприємства на основі застосування інтегрованої оцінки; обґрунтовано особливості багатовекторного механізму інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств у контексті виокремлення комплексу заходів щодо її зміцнення.

Ключові слова: фінансова безпека, система підприємницьких структур, інформаційно-аналітичне забезпечення, оцінка індикаторів фінансової безпеки підприємств, багатовекторний механізм інформаційно-аналітичного забезпечення.

Рис.: 4; бібл.: 6.

Вівчар О., Гевко В.

Комплексной оценки и механизмы укрепления финансовой безопасности системы предпринимательских структур: информационно-аналитический подход

Исследованы теоретико-прикладные аспекты финансовой безопасности системы предпринимательских структур на основе информационно-аналитического подхода в современных постконфликтных условиях; обнаружена специфика информационно-аналитической подсистемы финансовой безопасности предприятия на основе применения интегрированной оценки; обоснованно особенности многовекторного механизма информационно-аналитического обеспечения финансовой безопасности предприятий в контексте выделения комплекса мероприятий по укреплению.

Ключевые слова: финансовая безопасность, система предпринимательских структур, информационно-аналитическое обеспечение, оценка индикаторов финансовой безопасности предприятий, многовекторный механизм информационно-аналитического обеспечения.

Vivchar O., Gevko V.

Complex assessment and mechanisms of strengthening the financial security of the entrepreneurship structure system: information and analytical approach

Theoretical and applied aspects of financial security of the system of business structures on the basis of information and analytical approach in modern post-conflict conditions have been researched; the specificity of information-analytical subsystem of financial security of enterprise on the basis of application of integrated assessment has been revealed; the features of multi-vector mechanism of information-analytical provision of financial security of enterprises in the context of allocation of a complex of measures on strengthening have been grounded.

It should be noted that information and analytical support is considered as a system that includes a set of methods, tools and methods aimed at collecting, analyzing, protecting information, as well as forecasting, continuous advisory support and making recommendations for effective management decisions of an operational and strategic nature.

Meanwhile, it should be noted that a special role in information and analytical support of financial security is to minimize the risks of loss of information flows at the enterprise and timely identification of threats that will have a negative impact in the future on the activity of the object, prevention and counteraction, respectively.

Thus, a properly built system of information and analytical support allows to achieve a high level of financial security of enterprises, using innovative technologies and taking into account a number of factors that affect the indicators of economic efficiency and specificity of the enterprise. Modern scientific research points to the fact that the following subsystems should be interpreted on the basis of the tasks assigned to the system of information and analytical support: economic intelligence, information security and analytical and consulting support.

Keywords: *financial security, system of business structures, information and analytical support, evaluation of financial security indicators of enterprises, multi-vector mechanism of information and analytical support.*

Постановка проблеми. В сучасних постконфліктних умовах функціонування та розвиток системи підприємницьких структур країни все ще є незадовільним. Виробничі підприємства функціонують у нестабільному та динамічному зовнішньому середовищі під впливом інформаційних технологій, які створюють загрози та небезпеки ефективного функціонування суб'єктів господарювання. Слід зазначити, що в умовах невизначеності та мінливості середовища, проблематика зміцнення фінансової безпеки підприємства в контексті інформаційно-аналітичного забезпечення набуває особливої актуальності. Безперечно, що за таких обставин необхідно розробити рекомендаційні аспекти щодо удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження наукової проблематики щодо формування інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств розглянуто в працях таких вчених-економістів, як О. Ареф'єва, Б. Андрушківа, О. Барановського, Я. Білокомірова, О. Вівчар, Т. Ганущак, К. Горячева, Л. Донець, Т. Завора, Д. Кіслав, Б. Картич, С. Мельник, Н. Реверчук, О. Степанова, С. Цюрюпа, О. Яремчук та ін.

Метою дослідження є розроблення теоретико-прикладних аспектів щодо удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств у сучасних умовах макротрендів бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних трансформаційних умовах відомим фактом є те, що удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств – це не одиничний процес. Тому розглядати його необхідно, як комплекс взаємопов'язаних механізмів і методів організації окремих елементів структурно-логічних аспектів інформаційно-аналітичного забезпечення в контексті зміцнення фінансової безпеки.

Практичний досвід переконує, що ефективно управління інформаційно-аналітичним забезпеченням підприємницьких структур – це один з найважливіших напрямів зміцнення фінансової безпеки на шляху подолання багатьох деструктивних явищ у національній економіці. Прогресивні інноваційні системи та світоглядно-методичне бачення концептуальних аспектів інформаційно-аналітичного забезпечення є визнаним інструментом фінансової безпеки підприємницьких структур. На основі опрацьованих літературних джерел, ми можемо конкретизувати, що на сьогодні в економічній теорії ідентифікують два основні підходи до визначення сутності фінансової безпеки підприємств. Відповідно до першого підходу, фінансову безпеку розглядають, як одну з найважливіших складових економічної безпеки підприємства. Другий підхід вказує на необхідність виокремлення фінансової безпеки, як самостійного об'єкта дослідження та управління [3].

Згідно з динамічним розвитком наукової думки О. І. Барановського зазначено, що фінансова безпека підприємства – це ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин або рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання наявних зобов'язань.

Таким чином, проаналізувавши основні підходи провідних вчених-економістів щодо тлумачення фінансової безпеки підприємства, можна стверджувати, що основними характеристиками наявності фінансової безпеки є такі: стійкість до внутрішніх та зовнішніх небезпек і загроз; забезпеченість достатнім обсягом фінансових ресурсів; фінансова рівновага, стабільність, ліквідність та платоспроможність у короткостроковому і довгостроковому періодах; задоволення потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення діяльності; здатність вчасно реагувати на внутрішні та зовнішні небезпеки, що можуть завдати шкоди підприємству або призвести до його ліквідації; достатня фінансова незалежність та захист фінансових інтересів власників підприємства; достатня гнучкість у прийнятті фінансових рішень [1, с. 84].

У контексті досліджуваної проблематики можна зазначити, що важливим елементом забезпечення фінансової безпеки вважається її інформаційно-аналітична складова. Саме її реалізація, на нашу думку, є одним із найважливіших завдань керівництва підприємницьких структур.

Ефективність будь-якого підприємства значною мірою залежить від повного, достовірного та своєчасного інформаційно-аналітичного забезпечення. В таких умовах за ефективного управління система інформаційно-аналітичного забезпечення приведе до підвищення рівня управління прибутком, в результаті чого зміцниться фінансова безпека підприємницьких структур.

Зуважимо, що, за О. Сусіденком, інформаційно-аналітична підсистема фінансової безпеки підприємства має містити такі дані: якісні й кількісні значення індикаторів фінансової безпеки, наявність або потенційність ризиків і загроз, формалізовані фінансові інтереси й стан їхньої реалізації, стратегічний план (стратегія) забезпечення фінансової безпеки підприємства, якісні та кількісні параметри використання фінансових ресурсів, обсяг останніх, а також джерела їх надходження, фінансовий план, бюджет.

Зовнішні джерела інформації містять дані про: рівень макроекономічного розвитку країни та галузі, до якої належить підприємство; кон'юктуру фінансового ринку; діяльність конкурентів (постачальників, покупців, банків, страховиків); галузеві показники діяльності підприємств-аналогів; оцінювання загроз фінансовій безпеці підприємницької діяльності за джерелом, за рівнем тяжкості наслідків, за рівнем вірогідності, за сферою і джерелом виникнення, за тривалістю впливу, за ступенем розвитку, за ступенем напруженості тощо [2, с. 310].

Саме повна, своєчасна та достовірна інформація дасть змогу приймати ефективні рішення для запобігання та подолання загроз фінансовим інтересам суб'єктів господарювання. На основі опрацьованих літературних джерел нами сформовано структурно-логічну схему інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства (рис. 1).

Зазначимо, що особливу роль в інформаційно-аналітичному забезпеченні фінансової безпеки відіграє мінімізація ризиків щодо втрати інформаційних потоків на підприємстві та вчасне виявлення загроз, які негативно впливають чи будуть мати вплив у майбутньому на діяльність об'єкта, запобігання їм та протидії відповідно [4].

Підприємницькі структури Західного регіону країни у своєму складі створили окремі інформаційно-аналітичні підрозділи, що займаються збором, обробкою та інтерпретацією необхідної інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище. Їх досвід свідчить, що створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення на підприємстві супроводжується як певним збільшенням його матеріальних активів (наприклад, апаратного забезпечення), так і насамперед нематеріальних активів.

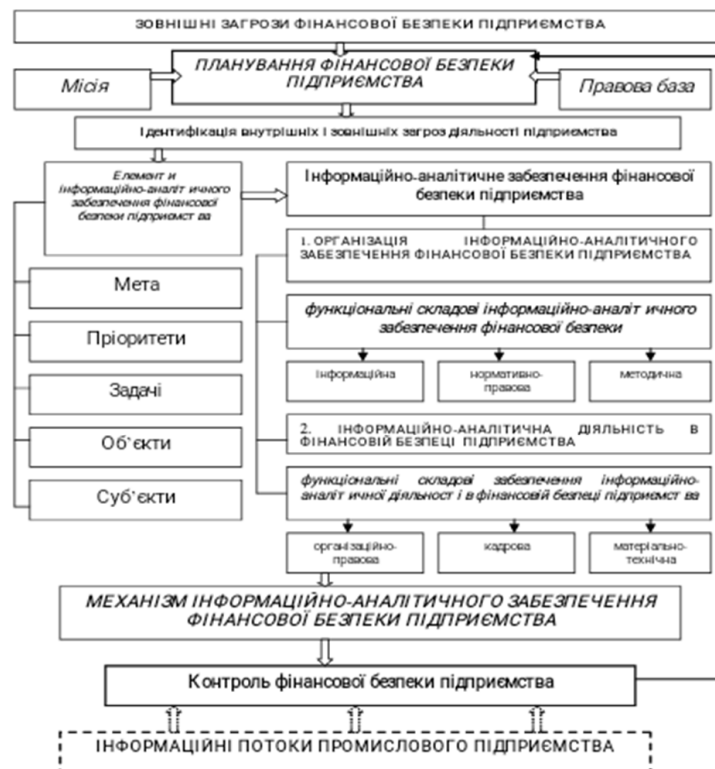

Рис. 1. Структурно-логічна схема інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства

Джерело: авторська розробка

Аналіз окремих аспектів діяльності інформаційно-аналітичних підрозділів провідних підприємницьких структур дає змогу встановити, що одним із визначальних індикаторів фінансової безпеки цих підприємств є показники прибутковості. На основі застосування програми ЕОМ, використавши дані відповідної таблиці, ми сформуваємо результати обробки інформації на основі застосування індикаторів фінансової безпеки промислових підприємств Західного регіону за видами економічної діяльності (рис. 2).

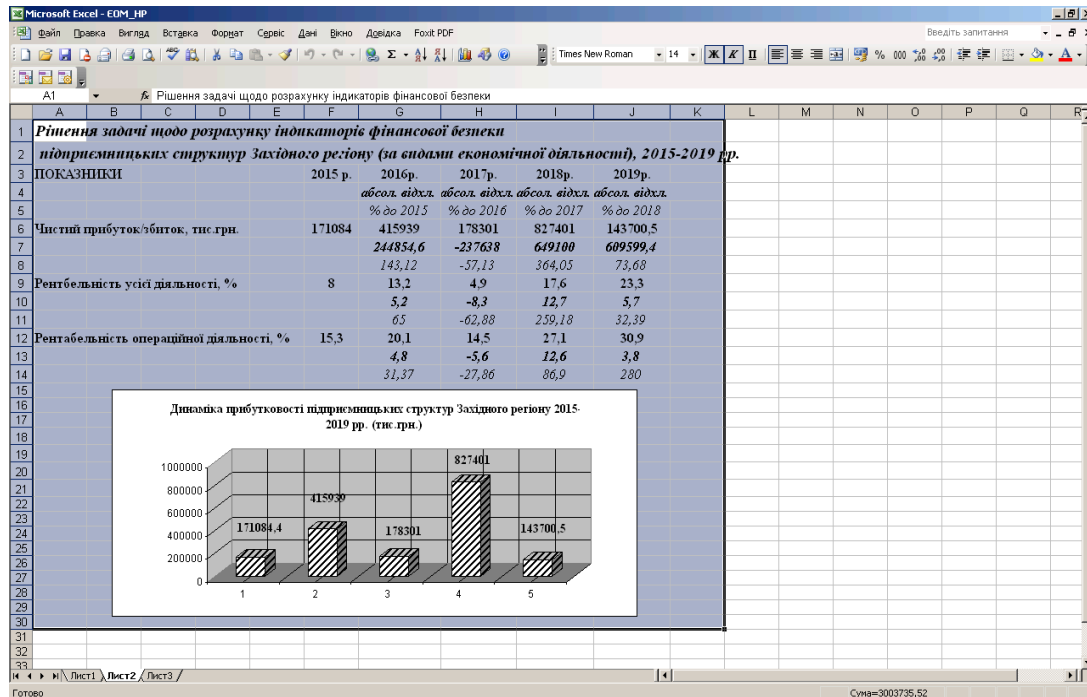

Рис. 2. Аналітична оцінка індикаторів фінансової безпеки підприємницьких структур Західного регіону країни, 2015–2019 рр.

Джерело: розраховано автором

Отже, з огляду на проведені аналітичні дослідження загалом простежується позитивна тенденція діяльності промислових підприємств Західного регіону, що підтверджується одержанням ними прибутку впродовж 2015–2019 р., сума якого в 2019 р. становила 1437000,4 тис. грн, тобто збільшилася порівняно з 2015 р. на 1265816 тис. грн. Зменшення суми чистого прибутку в 2017 р. порівняно з 2016 р. на 237 638 тис. грн, або на 57,13%, пов'язане із значним зростанням витрат, у т. ч. адміністративних, витрат на збут, фінансових, інших витрат.

Слід зазначити, що результати економічної ефективності від функціонування системи інформаційно-аналітичного забезпечення на підприємстві є доволі широким та залежить від галузі промисловості, специфіки підприємства. Він може виявлятися у кращій проінформованості осіб, що відповідають за прийняття управлінських рішень – як стратегічних, так і тактичних, операційних. Це приводить до того, що підвищується конкурентоспроможність підприємства та рівень його фінансової безпеки. Все це, на нашу думку, вимагає переосмислення традиційних методів та засобів інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємницьких структур. Вважаємо, переваги (вигоди), отримані в результаті функціонування системи інформаційно-аналітичної системи, а отже, краща проінформованість управлінців, найбільш помітно виявляються на рівні фінансової безпеки підприємств (рис. 3).

Рис. 3. Економічна ефективність від впровадження системи інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств

Джерело: авторська розробка

Таким чином, правильно побудована система інформаційно-аналітичного забезпечення дає змогу досягти високого рівня фінансової безпеки підприємств, використовуючи інноваційні технології та враховуючи низку факторів, що впливають із вищевказаних показників економічної ефективності і специфіки підприємства [5].

В умовах турбулентності економічних процесів для ефективної системи інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств, на нашу думку, необхідно, щоб існував інформаційно-аналітичний підрозділ, що є складовою служби безпеки, функціями якого є захист будь-якої інформації відповідного підприємства, відображення специфіки функціонування в середині і поза межами підприємства, вчасно одержання випереджальної інформації про життєво важливі для підприємства процеси та виявлення засобів її оптимального застосування [6, с. 100].

Результати наукової роботи дають нам можливість сформулювати багатовекторний механізм удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства, на основі якого необхідно: здійснювати контроль над ймовірними каналами витоку інформації на промисловому підприємстві; проводити моніторинг доступу співробітників до корпоративних інформаційних ресурсів; зберігати архів операцій з документами; виявляти у вихідному HTTP-поточі дані, які можуть передбачати загрозу витоку конфіденційної інформації; контролювати використання мобільних пристроїв зберігання інформації, пристроїв передачі інформації та комунікативних портів; архівувати поштову кореспонденцію; здійснювати моніторинг на рівні файлових операцій; організувати правильний підбір кадрів, застосування матеріальних та моральних стимулів, формування сприятливого соціально-психологічного клімату в середині організації, створення можливостей для професійного зростання, зниження плинності кадрів, формування «фірмового патріотизму» (рис. 4).

Однак лише своєчасне та комплексне виконання вищевказаних завдань може привести до бажаного результату. Отже, викладені пропозиції є основою для подальшого формування системи інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Висновки. Прорезюмувавши вищеповане, слід зазначити, що інформаційно-аналітичне забезпечення розглядається, як система, що охоплює сукупність методів, засобів і способів, спрямованих на збирання, аналіз, захист інформації, а також прогнозування, постійну консультативну підтримку та вироблення рекомендацій щодо прийняття ефективних управлінських рішень оперативного та стратегічного характеру.

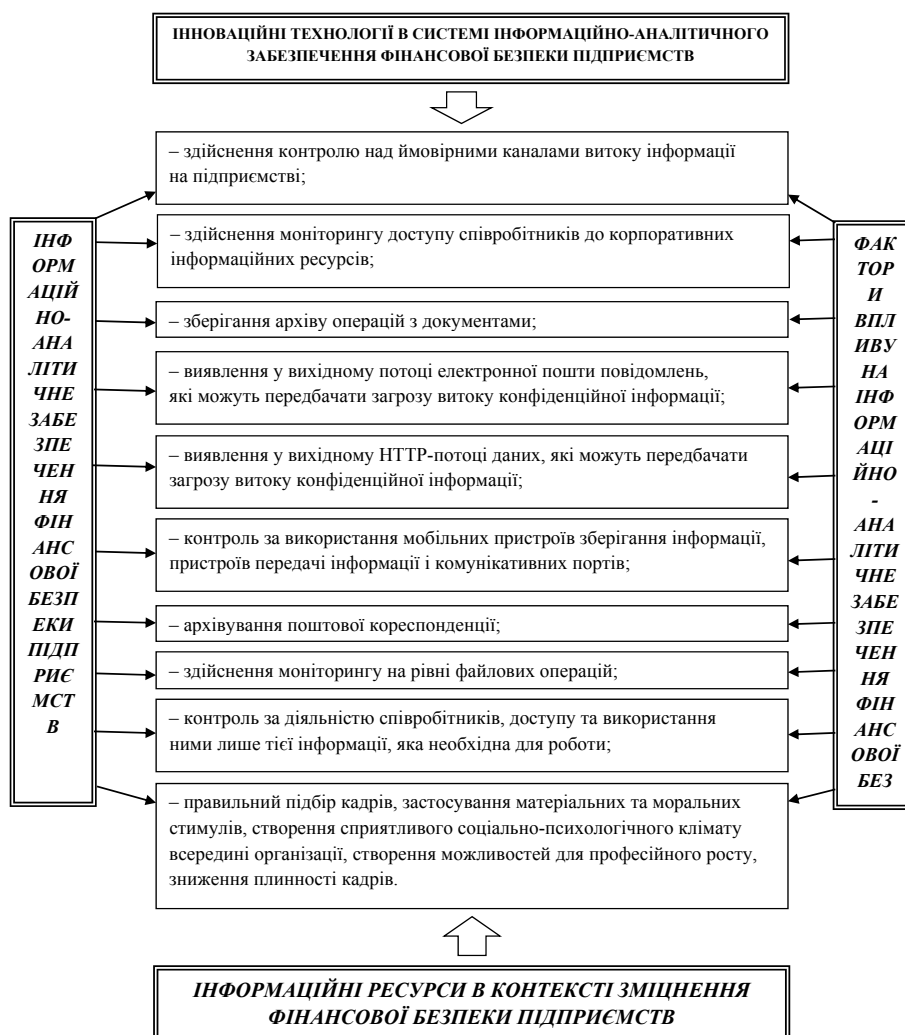

Рис. 4. Багатовекторний механізм інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств

Джерело: авторська розробка

У системі фінансової безпеки одним з основних компонентів є інформаційно-аналітичне забезпечення, оскільки від інформації, її вчасності, достовірності, повноти, правильної інтерпретації залежить ефективність діяльності підприємницьких структур, його безпека, конкурентоспроможність, а іноді й факт функціонування на ринку. Для вирішення поставлених перед системою інформаційно-аналітичного забезпечення завдань інтерпретовано такі її підсистеми: економічна розвідка, інформаційна безпека та аналітично-консультативне забезпечення.

З практичної точки зору, нами запропоновано багатовекторний механізм удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємства на основі застосування інноваційних технологій у сучасних умовах турбулентності економічних процесів.

Отже, зміцнення фінансової безпеки підприємства неможливе без державної політики, оскільки комплексні дії суб'єктів підприємництва та держави, спрямовані на підтримання фінансової безпеки шляхом створення умов і життя заходів для одержання необхідного рівня, забезпечить бажаний результат.

Список використаних джерел

1. Андрушків Б. М. Економічна та майнова безпека підприємства та підприємництва. Антирейдерство : монографія. Тернопіль : Тернограф, 2012. 456 с.
2. Білокомірова Я. М. Інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємницької діяльності. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2014. № 29. С. 308–312.

3. Вівчар О. І. Управління економічною безпекою підприємств: соціогуманітарні контексти : монографія. Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2018. 515 с.
4. Мельник С. І. Інформаційна безпека як складова економічної безпеки підприємства. URL : http://www.rusnauka.com/6_pni_2016/ (дата звернення: 20.01.2020).
5. Степанова О. М., Дегтярова Л. М. Інформаційна безпека в умовах розвитку інформаційної системи. URL : <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jkobskaspuibitstream/123456789/685/I/II.pdf>. (дата звернення: 20.01.2020).
6. Яремова М. І. Удосконалення інформаційного забезпечення економічної безпеки промислових підприємств. *Міжнародний науково-виробничий журнал*. 2013. № 1. С. 98–102.

References

1. Andrushkiv, V. M. (2012). *Ekonomichna ta mainova bezpeka pidpriemstva ta pidpriemnytstva. Antyreiderstvo [Economic and property security of enterprise and entrepreneurship. Anti-crap]*. Ternopil: Ternohraf [in Ukrainian].
2. Bilokomirova, Ya. M. (2014). Informatsiine zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemnytskoi diialnosti [Information support of economic security of business activity]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti - Transport and Industry Economics Bulletin*, 29, 308-312 [in Ukrainian].
3. Vivchar, O. I. (2018). *Upravlinnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv: sotsiohumanitarni konteksty [Management of economic security of enterprises: socio-humanitarian contexts]*. Ternopil, FOP Palianytsia V. A. [in Ukrainian].
4. Melnyk, S. I. (2016). *Informatsiina bezpeka yak skladova ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Information security as a component of economic security of the enterprise]*. URL: http://www.rusnauka.com/6_pni_2016/ [in Ukrainian].
5. Stepanova, O. M., & Dehtiarova, L. M. *Informatsiina bezpeka v umovakh rozvytku informatsiinoi systemy [Information security in conditions of information system development]*. URL: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jkobskaspuibitstream/123456789/685/I/II.pdf> [in Ukrainian].
6. Yareмова, M. I. (2013). Udoskonalennia informatsiinoho zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky promyslovykh pidpriemstv [Improvement of information support of economic security of industrial enterprises]. *Mizhnarodnyi naukovo-vyrobnychiy zhurnal - International scientific and production journal*, 1, 98-102 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.02.2020.